

PUBLIUS VERGILIUS MARO DESPRE TRACI, GEȚI ȘI DACI

IOAN MICU

Cu mai bine de cinci decenii în urmă, ședința Academiei Române din 24 mai 1930 a fost dedicată lui P. Vergilius Maro. Atunci N. Iorga a făcut o comunicare : „*Originalitatea lui Virgiliu*“. Se comemorau 2000 de ani de la nașterea marelui poet, născut la 15 octombrie anul 70 î.e.n.. Acum de curînd s-a sărbătorit bimilenariul morții sale, întîmplată la 21 septembrie anul 19.

În cele trei opere ce ne-au rămas de la el, — Bucolice, Georgice, Eneida — se întîlnesc amănunte nu doar cu privire la italici, etrusci, latini, cartaginezi, greci și troieni, ci și cu privire la traci, mai ales, și daco-geți, precum și la sciți (agatîrși și geloni). În ce privește numele teritoriilor unde trăiau tracii, geții și dacii, le întîlnim ori sub forma nominală *Thraca*, niciodată *Thracia*, ori în expresii metaforice de felul : *Mavortia tellus*, *Mavortia terra*, *patria Ismara*, *Getica arva*, *deserta Getarum*, dar mai cu seamă sub formă adjectivală sau ca epitet de excelență : *Thracius*, *Thraeicius* și *Threicius*, *Geticus*, iar locuitorii acestor ținuturi apar fie sub formă latinizată după cea grecească : *Thraces*, presupunînd un nom. sing. *Thrax*, sau *Threicius*, fie *Getae*, fie *Dacus*. Mai putem să-i bănuim cuprinși și în expresia *ope barbarica* (EVIII, 685) folosită de poet spre a desemna, în bătălia de la Actium prefigurată pe scutul lui Enea, pe aliații lui Antonius, recrutați din rîndul „barbarilor“, între care se aflau, cum se știe, și geți.

Între neamurile și triburile tracice amintite de Vergiliu îi găsim pe *geți*, *daci*, *sithoni*, *bisalti*, *ciconi*, *bebrici*, *edoni*, iar alături de ei și în legătură cu ei — pe *agatîrși*, *geloni*, *bitini*, precum și unele seminiții mitice ca *amzoanele*, *Threiciae Amazones*, fiind socotite de neam tracic, *eneazii*, adică locuitorii cetății *Aenos*, întemeiată de Enea la gura Hebrului, în cuprinsul căreia, firește, existau și aborigeni. Despre fiecare poetul mantovan ne dă amănunte interesante. Astfel, în legă-

tură cu geții, ne vorbește despre *deserta Getarum* și de ogoarele acestora ocrotite de zeul *Mars Gradivus* în ipostaza de zeu al semănăturilor; de războiul contra geților (G IV, 463), aluzie la expediția lui Crassus din anul 29. Dacii sînt amintiți într-un vers din *Georgice* (II, 497) devenit celebru (*coniurato descendens Dacus ab Histro*, „dacul coborîtor de la Istrul pe care a jurat“). După Aufidius Modestus, dacii ar fi avut obiceiul ca, de fiecare dată cînd porneau în expediție, să bea din apa fluviului Istru, jurînd să nu se întoarcă din luptă altfel decît biruitori. Dar verbul *coniurare* mai poate avea, aici, și o altă interpretare, aceea de „a constitui un fel de coaliție a semînțiilor de la Dunăre, în special a daco-geților, în așa fel că *Hister* din *coniurato ab Histro* poate fi luat și în sensul de „populații de la Dunăre“, aflătoare, deci, pe ambele maluri ale Dunării. Această „coaliție“ constituia desigur acel „pericol dacic“ de care vorbește însuși Horațiu, întrebînd de unul din cetățenii Romei: „Ce-ai mai auzit de daci? *Numquid de Dacis audisti?* În anul 31 la Roma, se trăia psihoza unei invazii dace dinspre nord-est, prin Panonia și Alpii Carintiei. Nu era de mirare îngrijorarea romanilor.

După locurile și toponimele amintite în operele vergiliene, aria de răspîndire a traco-geto-dacilor s-ar fi întins la nordul Dunării pînă spre ținuturile polare (*sub axem*), avînd drept limite: la sud, M. Egee; la est, Pontul Euxin pînă către Hypanis, unde-i aveau vecini pe geloni, iar spre vest, învecinări neprecizate. În orice caz spațiul tracic era privit de poet ca foarte îndepărtat, *ultima Thracia* (EXII, 334-5). Dincolo de ea se aflau regiunile hiperboreene, zăpezile sithoniene (*Sithonias nives*), întinderile acoperite de omături și ghețuri (*Hyperboreis aloris, Hyperboreas glacies, Riphaeis pruinis*), asprimile iernii septentrionale, văle reci ale munților Haemus (*gelidis convallibus Haemi*), ghețurile nordului, de unde suflau aprig Boreas și Aquilo. Cînd începea să bată crivățul, întregul peisaj tracic și scitic își schimba aspectul. Furia lui Turnus cînd pornește la luptă e comparabilă cu a crivățului. Alte vînturi nordice care bîntuie ținuturile locuite de semînțiile trace sînt *caurii*: „Iarnă-i mereu și mereu varsă *caurii* suflul lor rece“ (G III, 356). O imagine vie a acestor ținuturi tracice o putem desprinde din *Georgice* (III, 349—383) unde poetul aduce ca element de comparație viața locuitorilor din Libia. Unele aspecte ne sînt mai bine cunoscute de la Ovidiu, de aceea nu de puține ori, ascultînd știrile vergiliene, care ne vorbesc de Istrul rostogolind nisipurile galbene (*torquens flaventes Hister arenas*), de zăpezile de-acolo, de carele ce trec peste apa înghețată a râurilor, de apele mării, favorabile mai înainte navelor, acum însă blocată de ger, de vinul pe care îl tai în bucăți cu securea, de oamenii care pun pe ei blănurile fiarelor și chefuiesc bînd băuturi fermentate și zeamă de sorb ce imită rodul viței, ne fac să ne gîndim la Ovidiu, care, numai peste cîteva decenii, avea să afle de asprimea traiului în aceste părți ale lumii...

Numele tracice amintite de Vergiliu sînt fie ale unor personaje mitologice de mare prestigiu ca *Orfeu*, fie de regi mitici sau prințese ca *Tereu*, *Rheșus*, *Lycurg*, *Harpalyce*, fie nume provenite din nume

de riuri din orizontul traco-geț: *Hebrus*, *Strymonius*, *Hypanis*, *Tanais*, sau de munți: *Ripheus*. Un luptător cu cestul se cheamă *Butes* și se fălește că se trage din neamul regelui *Amycus* al bebricilor, el deci un trac. Tot traci sînt regii: *Ciseu*, a cărui fiică *Hecuba*, și ea o tracă, a fost prolifică soție a lui *Priam*; mai sus amintitul *Amycus*; în fine ucigașul rege *Polymestor* sau *Polymnestor*, căsătorit cu *Ilione*, fata cea mai mare a regelui Troiei și sora lui *Polydor*, ucis *auri sacra fame**, cu al cărui tragic episod ne întîlnim în *Eneida* (III, 19—68).

Dintre apele semnalate de poet în această parte a Europei, pot fi citate: *Hister*, *Hebrus*, *Strymon* și *Tanais*, fiecareia adăugîndu-i cite o caracteristică: Istrul e „tulbure“ și „rostogolește nisipuri galbene“, *Hebrul* are apele reci, *Strymonul* e vestit prin cocorii de pe malurile lui, *Tanais* e „înzăpezit“. Dintre mări e indicat *Pontul*, fără a-i spune „euxin“ și *Maetia unda* (Marea de Azov), iar dintre munți, lanțul *Balkanilor* (*Haemus* sau *Haemi*) cu văile răcoroase, ocrotite de umbra măreată a ramurilor, de culmile muntelui *Rhodopei* care se întinde pînă spre axul polar (!), de muntele *Ismar* (*Ismarus* sau *Ismara*) — de care e legată legenda lui *Orfeu* și ale cărui costișe erau bune pentru viticultură, de *Ripheus* cu virfurile mereu acoperite de omături, situat undeva, în nordul lumii cunoscute pe atunci, de înaltul *Pangeu* (*alta Pangaea*), una din culmile sale fiind puțin mai mică, prin înălțime, decît Ceahlăul nostru.

După trăsăturile fizice și sufletești din feluritele informații pe care ni le dă Vergiliu cu privire la semințiile tracice, s-ar putea constitui, în tehnica mozaicului, portretul acestora. Erau oameni de statură înaltă, uneori chiar uriașă, *immani corpore*, ca *Butes*, de pildă, celebrul luptător cu cestul. Se înfățișau cu o vigoare deosebită, ca oameni din ținuturile nordice, deprinși cu frigul, dar și cu asprimile vieții. Oricînd gata de luptă, înclinați spre vărsare de sînge, războinici, de unde și considerarea țării lor ca „pămînt al zeului *Marte*“ (*Mavortia tellus sau terra*). *Homer* însuși socotea *Tracia* reședința lui *Ares*. Săgețile tracilor erau faimoase. O tolbă cu săgeți trace e oferită ca premiu la jocurile funebre organizate de *Enea*, în *Sicilia*, cu ocazia aniversării morții lui *Anchise*. Tolba era de amazoană, deci tot tracică, și avea o cingătoare lată de susținere pe umăr, bătută cu aur, și o pafta cu o strălucitoare piatră scumpă. Femeile tracilor erau voinice, războinice și ele, de unde și originea tracică, pentru mitologie, a amazoanelor care, la Vergiliu, apar cu epitetul de excelență: *Threiciae Amazones*. Se bucurau de prestigiu în fața bărbaților, de aceea, simțindu-se disprețuite, devin răzbuătoare, ca nevestele ciconilor, care l-au sfișiat pe *Orfeu* și i-au risipit trupul pe cîmp. *Harpalyce*, fata regelui trac omonim, întrecea în goana calului *Hebrul* năvalnic.

Tracii însă nu erau numai războinici, ci și crescători de cai și de oi, precum și viticultori și agricultori. Caii tracilor aveau mare faimă printre eroii *Eneidei*. *Turnus* e „călare pe un sirep trac cu pete albe“;

* L-am pus pe *fames* din original în ablativul *causae* cerut, în textul meu, de verbul „a ucide“.

caii căpeteniei rutulilor „întreceau zăpada în albeață și vîntul în iu-țeață“, aveau „piepturi puternice și coame revărsate pe grumaji“; copilul Priam „călărea pe un cal trac cu pete albe, cu pintenii glesnelor albi și purta sus fruntea tot albă“; caii lui Rhesus, luați de Diomedea, sînt „focoși“, *ardentes equos*. Tracii creșteau și turme de oi; se pricepeau și la anumite practici veterinare: bisaltii, ca și vecinii lor de neam scitic, gelonii, cunoșteau unele intervenții medicale pentru vindecarea oilor bolnave.

Se îndeletniceau și cu agricultura: „tracii ară“, *Thraces arant*, ne atrage atenția Vergiliu, vorbind de tracii de pe malurile Hebrului, la vărsarea căruia Enea întemeiase cetatea Aenos, în jurul căreia se aflau cîmpuri întinse cultivate. Cultivau și vița de vie. Poetul amintește într-un vers din *Georgice*, de muntele Ismar, cu podgorii pe costișe, iar Homer ne povestește că... s-a îmbătat cu vin de Ismar ciclopul odiseic. Ca să bea, foloseau *craterae*, vase de formă și mărime variată, putînd fi și de talie uriașă: un rutul se ascunde după un astfel de vas. Cel amintit de Vergiliu e „un vas cu chipuri săpate pe dînsul, pe care Ciseu, regele Traciei, i l-a dat (lui Anchise) odinioară ca amintire și cheazășie a prieteniei“. Erau, așadar, și oameni de gust tracii, și iubitori de frumos, de artă. Cîntau din liră și dintr-un alt instrument muzical, propriu artei lor instrumentale, numit în versul vergilian, *Threicia cithăra*, cu ajutorul căreia putuse mîntui Orfeu, dar numai pentru puțin timp, sufletul soției sale iubite, al Euridiceii,

PUBLIUS VERGILIUS MARO ÜBER THRAKER, GETEN UND DAKEN

Zusammenfassung

Der Verfasser wählt aus dem Werk des lateinischen Dichters Publius Vergilius Maro jene Abschnitte aus, die sich unmittelbar auf die Thraker beziehen und von diesen auf die Geto-Daken.

Die Beziehungen sichten die geographische Anordnung und die Ausdehnung des thrakischen Gebietes, die Stämme, das Klima, die Gewässer und Gebirge, die mythologischen und literarischen Figuren, die Beschäftigungen der Einwohner.